

Wychodzi
dwa razy
na tydzień

KORRESPONDENT

przy Gaze-
cie War-
szawskiej.

HANDLOWY, PRZEMYSŁOWY I ROLNICZY.

DNIA 12 MAJA.

№ 38

ROK 1851.

STAN HANDLU KRÓLESTWA POLSKIEGO.

Przedstawimy tu niektóre data o handlu Królestwa do 1830 r. Handel Królestwa Polskiego opierał się na systemacie ochronnym, wynikającym z zasad wskazanych: traktatem Wiedeńskim, konwencjami handlowymi zawartymi z Austrią i Prusami, tudzież Ukazem Cesar skim z 1822 roku.

Ukaz ten dla zachęcenia handlu i przemysłu Rossji i Polski, przypuścił Królestwo do wspólnych korzyści, wynikających z zaprowadzenia systemu przyjętego w Cesarstwie, to jest zakazu przywożenia lub obłożenia cłem wysokiem towarów zagranicznych, wyrabianych w jednym z dwóch połączonych krajów i reguluje między nimi stosunki handlowe.

Według przyjętych zasad:

- Wszystkie surowe płody obu krajów, były przepuszczane swobodnie, bez cła i bez świadectw pochodzenia;
- wyroby z własnych płodów ziemi wchodziły z jednego kraju do drugiego za cłem 1%, wyroby zaś z surowych płodów zagranicznych za cłem 3%. Tak jedne jak i drugie ulegały świadectwom pochodzenia;
- handel przechodny, swobodny, bez żadnych przeszkód;
- materiały aptekarskie wolno było wprowadzać z jednego państwa do drugiego za cłem właściwem, oznaczonem taryfami.

Od powyższych przepisów wyłączono:

- a) Bydło i inne zwierzęta domowe, od których przy wprowadzeniu z Cesarstwa pobierana była opłata taryfą ustanowioną;
- b) przędzę i wyroby bawełniane, których wywóz do Rossji zabroniony na lat trzy, a wprowadzanie do Polski obłożono cłem 15%.
- c) cukier podobnie przez trzy lata do wywozu z Królestwa zakazany, a przy wychodzie z Cesarstwa ulegający cłu 25%;
- d) przedmioty stanowiące wyłączny dochód skarbu obu Państw pod żadnym względem wprowadzane być nie mogły.

Płody i wyroby ulegające zaopatrywaniu w świadectwa pochodzenia dzieliły się:

- 1) na fabryczne i rękodzielnicze;
- 2) na rzemieślnicze, które dla podobieństwa z zagranicznymi mogły w tym względzie spowodować spory;
- 3) na fabryczne i rzemieślnicze z natury swęj nie ulegające po dejrzeniu, iż wyrobione zostały w kraju i z krajowych materiałów.

Oprócz cła oznaczonego taryfą, pobierane były następne opłaty ekspedycyjne:

za stempel $\frac{1}{2}$ kop. sr., za pieczętę tyleż, za plombę większą 6 kop. sr., za plombę mniejszą 3 kop. sr., kwit celny $2\frac{1}{2}$ kop.; list konwojowy 5 kop.; świadectwo pochodzenia 30 kop. sr.; za winę kop. $2\frac{1}{2}$ od cetnara; za wagę kop. sr. $2\frac{1}{2}$; za skład w samej tylko Warszawie 5 kop. sr. od cetnara na miesiąc.

Przedmioty podległe opłatom konsumcyjnym, takowe opłaty oprócz cła ponosiły.

Powozy, suknie, bielizna, obuwie, sprzęty i naczynia, prowadzone nie na handel, lecz ku własnej potrzebie, wolne były od cła; zaś prowadzone furmanem lub pocztą ulegały opłacie.

Handel przechodni wolny był od cła i ulegał tylko opłatom ekspedycyjnym.

Jakie było rozwinięcie się handlu zewnętrznego przekonywają następne wypadki.

1. Co do stosunków Królestwa z Cesarstwem:

Rok	wprowa- dzono z	wyprowa- dzono do	Zatem wprowadzono		Ogólny obrot
	Rossji	Rossji	więcej	mniej	handlowy.
z a rubli srebrem					
1822	1227357	719778	507579	»	1947135
1823	1059199	893666	165533	»	1952865
1824	1915422	1631281	284141	»	3546703
1825	3132288	2713831	418457	»	5846119
1826	1679926	2276672	»	596746	3946598
1827	1661952	2181528	»	519576	3843480
1828	1680142	1908476	»	48334	3588618
1829	2758480	2274880	48360	»	5033360
1830	2892449	2177174	715275	»	5069623

Okazuje się ztąd:

— że ogólny obrot handlowy wynoszący w r. 1822 rs. 1947135, następnego roku cokolwiek tylko się podwyższył, lecz w 1824 doszedł już do półczwarta miliona, a w r. 1825 wynosił 5,846,119, maximum swęj wielkości w tej epoce;

— że handel wchodowy z Cesarstwa do Królestwa wzrósł z summy rs. 1,059,199, (w r. 1823) do summy rs. 3,132,288, (1825 r.), czyli blisko w trójnasób;

że podobnie handel wywozowy z Królestwa do Cesarstwa podniósł się z summy rs. 719,778 (r. 1822) do summy rs. 2,713,831 (1825) czyli przeszło o półczwarta raza.

Na takowe powiększenie się wywozu towarów z Polski do Rossji wpływały szczególniej sukna z fabryk krajowych. Tych wysłano:

w r. 1823	łokci 405,494	za rs. 729,890
w r. 1824	» 706,297	za rs. 1,260,000
w r. 1825	» 1,365,727	za rs. 1,558,500
w r. 1826	» 2,130,000	za rs. 1,800,000
w r. 1827	» 2,370,000	za rs. 1,893,975
w r. 1828	» 2,640,000	za rs. 1,917,600
w r. 1829	» 3,028,620	za rs. 1,985,192.

Rozbierając bliżej naturę czyli rodzaj artykułów handlu wywozowego obu krajów, widzieć się daje:

że z ogólnej wartości płodów i towarów, wyprowadzonych w r. 1829 do Cesarstwa, wynoszącej rs. 2,274,880

same sukna i wełna wynosiły rs. 2,042,798

cynk, żelazo i wyroby kruszcowe rs. 56,963

zboże rs. 44,750

reszta, wynosząca rs. 130,369 wypadła na inne przedmioty. To do wodzi, że tylko niektórych artykułów szczególniej rozwinął się handel wywozowy z Królestwa do Cesarstwa.

Przeciwnie, wartość przywozu z Rossji wynosząca rs. 2,758,480 składała się z przedmiotów wielorakich i różnorodnych jako to:

szczegóły go- spodarczo rol- nicze.	zboża za	rs. 806,534
	bydła za	rs. 385,664
	nabiału	rs. 34,470
	chmielu	rs. 21,735
	łoju i słoniny	rs. 120,000
artykuły czysto handlowe	miodu i wosku	rs. 76,672
	herbaty i anizu za	rs. 65,767
	ryb i kawioru za	rs. 52,477
	wyrobów bawełnianych za	rs. 225,866
	skór wyprawnych za	rs. 188,897
przedmioty rę- kodzielnicze.	towarów kruszcowych za	rs. 183,529
	„ lnianych za	rs. 92,784
	„ jedwabnych za	rs. 25,247
	„ fajansu za	rs. 23,142
	„ wełnianych i wełny za	rs. 70,605

2. Co do handlu z Austriją.

Wprowadzenia z tego Państwa w r. 1829 czyniły rs. 1,428,647

Wyprowadzenia zaś tylko rs. 11,131

Inne lata nie wiele co się różniły.

Głównejsze artykuły wchodowe były:

sól za	rs. 681,366
wino za	rs. 227,109
owoce za	rs. 100,552
korzenie za	rs. 65,326
aptekarszczyzna za	rs. 28,162
oliwa za	rs. 23,506
farby za	rs. 20,896

razem rs. 1,146,917

pozostaje więc na wszystkie inne: bawełniane, wełniane, lniane, jedwabne, kruszcowe, szklane i t. d. rs. 281,730

3. Co do handlu z Krakowem.

Wywieziono w ogóle za rs. 462,707

Wprowadzono zaś rs. 106,247

Z wyprowadzeń najznaczniejsze:

zboża za	rs. 219,242
bydła za	rs. 108,539
miodu i wosku	rs. 38,408
wódki	rs. 34,957

4. Co do handlu z Prusami.

Wprowadzenia czyniły summe rs. 4,354,162

z czego potrącając srebro w sztabach na rachunek po-
życzki, wartości rs. 1,233,459

pozostaje rs. 3,120,703

Wyprowadzenia zaś czyniły rs. 3,103,640

Najważniejsze artykuły wchodowe były:

towary korzenne za	rs. 515,090
„ jedwabne	rs. 393,858
farby	rs. 346,294
trunki	rs. 341,888
towary bawełniane	rs. 330,413
„ wełniane	rs. 320,315
„ lniane	rs. 181,732
ryby	rs. 130,739
sól	rs. 79,666
machiny	rs. 73,683

Wywozowe głównejsze były:

zboże za	rs. 1,844,933
drzewo za	rs. 479,722
siemie lniane	rs. 158,221
bydło	rs. 151,448
cynk	rs. 145,424
wełna	rs. 93,989

skóry surowe	rs. 50,669
len i konopie	rs. 23,675

Z tak szczegółowych przytoczeń wynika, że w r.

1829 cała massa wprowadzeń wynosiła	rs. 7,414,071
Wywozu	rs. 5,852,358

Zatem wywieziono mniej za rs. 1,561,719

to jest wywieziono: do Rossji za	rs. 2,274,880
do Austrii za	rs. 11,131
do Krakowa za	rs. 462,707
do Pruss za	rs. 3,103,640

razem jak wyżej za rs. 5,852,358

Wprowadzono zaś: z Rossji za	rs. 2,758,480
z Austrii za	rs. 1,428,647
z Krakowa za	rs. 106,247
z Pruss za	rs. 3,120,703

razem jak wyżej za rs. 7,414,071

czyli, całkowita massa obrotowa wynosiła:

z Rossją	rs. 5,033,360
z Austriją	rs. 1,439,778
z Krakowem	rs. 568,954
z Prusami	rs. 6,224,343

razem rs. 13,266,436

Urządzenie gospodarstwa płodozmiennego na folwarczku Lenie
małe w Powiecie Lipnowskim, i przejście z trzech połowego na
dziesięć połowe gospodarstwo.

(Dokończenie).

Wracając zaś do powyższego przedmiotu, zaraz po ścięciu tej
wyki lub mieszanki, a nawet po stoczeniu na wálki, gdyby suszenie dla
niepogody dłużej trwać miało, podoruje się i tak podorany grunt zo-
stawia się najdalej do czterech tygodni; przez ten czas wszelkie po-
skoszeniu pozostałe resztki przegnią; następnie odwraca się ta rola
pługami lub pługami w poprzek i bronami żelaznymi doskonale się
włóczy; gdyby zaś wynikała potrzeba, drugi raz się odwraca w podług,
bronami się powłóczy i tym sposobem uprawa się kończy i rola spo-
czywa, aż nadejdzie czas do orania pod zasiew. Na tym dziele sieje
się pszenica, nie więcej jednak jak korzec warszawski na morg 300
prętowy.

Na wiosnę, gdy już pszenica ruszać się zaczyna i rola wyschła,
sieje się na wierzch koniczyna mieszanina, biorąc na morg po dwa
garńce czerwonej a garńce białej, a to w tym celu, że gdyby przy-
padkiem chybiła czerwona, iżby z białej koniczyny utworzył się pa-
śnik (co dotąd miejsca nie miało, gdyż obie do sprzętu doskonale wy-
rastają). Po skutecznym zasiewie koniczyny, powłóczy się bronami;
co dwojaką sprawia korzyść, raz że się przykrywa nasienie konic-
zyny, a drugi raz że się wypleniają z pszenicy chwasty, i przez po-
ruszenie ziemi ułatwia się wzrost i krzewienie się onejże.

W drugim roku. Zaraz z wiosny jak tylko rola się osuszy, ko-
niczyna ta znowu się bronuje, aby rżysko z przeszłorocznego sprzętu
pszenicy pozostałe połamać, które się następnie zgrabia na ściółkę pod
inwentarz i zarazem ziemię poruszyć. — W tym roku zwykle zbiera się
koniczyna po dwóch cięciach; pierwsze skutecznia się w ten czas, kie-
dy połowa już jest w kwiecie, z drugiego zaś cięcia, zwykle część ja-
kąś zostawia się na nasienie, a reszta sprzęta się na paszę, która tym
samym sposobem się suszy jak wyka.

W trzecim roku. Zwykle na tutejszym gruncie jeszcze raz a
mianowicie tam, gdzie nie była na nasienie pozostawiona, zbiera się
na paszę, a później gdy już cokolwiek odrośnie, napędza się inwentarz
rogaty nieroboczy.

W czwartym roku. Dział ten staje się paśnikiem dla owiec, któ-
ry przez rozkrzewienie się koniczyny białej, razem z czerwoną zasie-
ną, wyborny daje pokarm. Paszenie to tak długo się odbywa, dopó-

ki w następnym dziale, po sprzecie drugo-letniej konieczyny, nie otworzy się nowy paśnik, co zwykle przed pierwszym lipca ma miejsce; po przepędzeniu zaś owiec, dział ten natychmiast płytko się podoruje i ciężkim wałem rola się wałkuje, dla tego, aby sterzące skiby przypyginać i żeby darń przez ugorowanie utworzona, przedź przegniała; później odbywa się uprawa zwykłym sposobem, przez przeoranie w poprzek i przez bronowanie żelaznemi bronami pod żyto.

W piątym roku. Po sprzecie żyta, na połowę działu tego daje się w jesieni pół nawozu pod kartofle i takowy zaraz się przyoruje.

W szóstym roku. Po życie połowa obsiewa się grochem, a druga połowa obsadza się kartoflami, pod trzecią skibę, w tym sposobie, że pierwsza skiba, na którą kładą się kartofle wyoruje się zupełnie płytko, aby kartofle nie dostały się na płoną ziemię, drugą przykrywa się nieco głębiej orząc, a trzecią jeszcze głębiej. Oborywanie tych kartofli odbywa się płuzkiem w jednego konia co drugą redlinę a w parę tygodni, gdy kartofle się wzmocnią, wyorują się pozostałe redliny.

W siódmym roku. Po grochu zasiewa się owies, a po kartoflach jęczmień.

W ósmym roku. Ugór czysty.

W dziewiątym roku. Żyto.

W dziesiątym roku. Wraca się do pierwszego porządku.

Podobnie postępuje się z innemi działami, które kolejno corocznie wchodzą w rotacje podług ułożonej tabelki. Przy podziale tych gruntów, na tak drobne działki i w ułożeniu porządku następujących kolejno po sobie siewów szczególnie miano to na względzie, aby ile możliwości zastąpić brak paśników i jak najwięcej zbierać paszy, tak, iżby inwentarz w ziemie obfitą i dobrą miał karmę, na wiosnę zaś jak najdłużej mógł być utrzymywany na suchej, a następnie na zielonej paszy. Już dziś z takowego urządzenia, ten wynikł rezultat, że konie fornałskie, jako też woły robocze, zawsze, nawet w lecie utrzymywane są na stajni, a mimo to zbiera się corocznie przeszło 80 wozów półtoracznych konieczyny, do 20 wozów wyki i do 30 fur siana z pozostaionych łączek, które się irrygują. Na folwarczku tym utrzymuje się teraz koni fornałskich 8, wołów 16, innego bydła tak dworskiego jako też służących sztuk 44, tudzież owiec oko o sztuk 400. Nawozy przez ten inwentarz utworzone, wywożą się najprzód na dział, który wchodzi w rotacje, zbywającemi zaś zasilają się te działki, które najpóźniej podług ułożonego porządku w ten system gospodarstwa się wcielają. Aczkolwiek na głównym folwarku Kamienicy wcześniej już urządzone zostały płodozmiany, tak dalece, że już wszystkie 17 działów w należyty bieg w tym roku będą wprowadzone, krótki atoli opis powyższy Lenia małego dla tego jedynie przedstawić zamierzyłem, aby usunąć to uprzedzenie i próżną obawę, jakoby przy pierwiastkowym przejściu z trzech połowego w wielopolowe gospodarstwo zawsze znakomite ponieść trzeba straty. Lecz wypadek ten, wtenczas tylko może mieć miejsce, jeżeli bez należytego obznajmienia się z gruntem i gatunkiem ziemi, niestósowny ułoży się porządek w płodozmianie, jeżeli bez należytego zasobu inwentarza, i bez potrzebnej ilości nawozów, w jednym roku ktoś zamierzy nowy ten system zaprowadzić; w takiem zaś porywczym działaniu, ustrzedz się nie można, aby nie zrobić zamieszania, a skutki z takowego wypływające, nieomyślnie straty za sobą pociągać muszą; w przeciwnym zaś razie, jeżeli takowy płodozmian trafnie jest zastosowany, jeżeli wprowadzenie onego, na lat kilka jest rozłożone tak, iżby zaradzić nasamprzód koniecznym potrzebom, a mianowicie zyskać jak największą ilość paszy, może że w pierwszych latach niewielkie jeszcze przyniesie korzyści, ale nigdy straty, a obok tego niepłonną nadzieję w przyszłości. Aby zaś udowodnić to moje twierdzenie, każdemu chcącemu się o rzeczywistości przekonać, gotów jestem okazać różnicę, jaka zachodzi pomiędzy zbiorami na tym folwarczku w dawnym trzy-połowym, a dziś chociaż w początkującym gospodarstwie płodozmiennym: i tak, gdzie dawniej zbiór pszenicy nigdy nie dochodził stu korcy, dziś w przecięciu, biorąc z tych upłynionych lat czterech, wynosi więcej jak korcy 200, żyta ze 150 korcy podniósł się o 100 korcy wyżej, i w tym stosunku nieledwie każdy gatunek zboża, a wykazany powyżej zbiór paszy, żadnej nie wznieca obawy

niedostatku, chociaż w tym roku w zamożniejszych nawet gospodarstwach, narzekania w tej mierze często słyszeć się dają.

J. Sokołowski.

O POPRAWIENIU MIERZWY STAJENNEJ.

Wiadomo każdemu, że mierzwie przedewszystkiem saletroród się urodzajności nadaje. Dla tego więc każdy gospodarz o to najwięcej starać się powinien, ażeby substancją tę mierzwie zachować, i nieustannej stracie tejże zapobiedz, jaką się w stajniach, oborach, mianowicie zaś w owczarniach, zgoła wszędzie, gdzie mierzwa się znajduje i w zgniliznę przechodzi, w niezmierniej ilości ponosi.—Przy fermentacji mierzwy bowiem woda się rozkłada; jej wodoród tworzy z ulotniającym się równocześnie saletrorodem ammoniak (ulotniające się alkali); kwasoród wody łączy się z węglikiem i tworzy węglan, jako gaz, który się z ammoniakiem łączy i węglan ammoniak nie może się długo w otaczającej go atmosferze utrzymać, ponieważ bardzo ulatniającym gazem będąc, łatwo w powietrzu ginie; ztąd łatwo się każdy przekona, jak znaczną stratę po jakimś czasie ponosi kupa gnoju na powietrze wystawiona.

Większa część rolników sądzi, iż w sposobie obchodzenia się z mierzwą bardzo wiele już postąpili, jeżeli mierzwę nie na wolnym już powietrzu, lecz pod szopami układać każą, gdzie na wpływ powietrza i na zmiany tegoż wystawioną już nie jest.—Jeżeli zaś chcemy, ażeby mierzwa skutecznie swe substancje w kupie zatrzymywała, natenczas to jeszcze nie jest wystarczającym, ale natomiast substancje te, dla tego, że fermentacja, a z nią i rozwijanie się wyżej wzmiankowanych gazów nigdy zupełnie powstrzymać się nie dadzą, ustalone i wszelkie ich ulotnianie się odebrane im być powinno.

1. Węglan ammoniak i siarczan wapna (gips), połączone z sobą być nie mogą, bo się rozpuszczają i siarczan ammoniak tworzą. Dla tego niczego więcej nie potrzeba, jak tylko, ażeby od czasu do czasu mianko na proch utartym gipsem mierzwę posypywać. W okolicach tych, gdzie gips mało kosztuje, najlepszym i najtańszym to jest środkiem, chcąc dojść do znacznej ilości siarczanu ammoniak. Gips ku temu celowi nie potrzebuje być palonym. Przypuściwszy, iż sproszkowanego surowego kamienia gipsowego korzec jeden rsr. kosztuje, otrzymujemy za umiarkowaną tę cenę przeszło ćwierć korca siarczanu ammoniak, może i więcej lub mniej, podług czystości użytego kamienia. Znaną nam jest siła tejże soli ammoniakowej, jaką na urodzajność wywiera, chociaż wszystkie saletrorodowe sole równy skutek wywierają. Są one tēm dla mierzwy, czēm jest alkohol dla wina.

2. W okolicach tych, gdzie gips jest rzadkim i drogim, można kwasem siarczanym, wodą poprzednio rozczynionym, mierzwę polewać. Za 12 do 16 złotych otrzymuje się 100 funtów skoncentrowanego kwasu siarczanego, które około 150 funtów siarczanu ammoniak wydadzą.

3. Polewanie mierzwy, mianowicie w owczarniach, rozczynionym kwasem solnym, jest także doskonałym środkiem do ustalenia ammoniak; kwas ten sprawia, iż się natychmiast gęste białe obłoczki salmiaku ukazują, które powoli opadają. Talerz napełniony kwasem solnym, na gnoju lub w owczarni postawiony, po kilku dniach kryształami soli ammoniak okryty będzie.

4. Także i rozczyn z solno-kwaśnego wapna (chlorat wapna) do tego bardzo jest przydatnym. Rozczyn ten bardzo łatwo samemu osiągnąć można, wlewając w gliniane lub drewniane naczynie 10 do 20 funtów kwasu solnego, który mało co kosztuje; rozczyniając tenże 100 funtami wody, dodaje się do tego płynu dopóty wapno, aż się burzyć przestanie. Nakoniec:

5. Osięga się tenże sam cel, także za pomocą bardzo taniego do nabycia wityroleju żelaza, którego się poprzednio w wodzie rozpuszcza; 60 funtów wityroleju żelaza w 100 funtach wody. Kwas siarczan wityroleju zmienia także i tutaj węglan ammoniak na siarczan ammoniak. Przytém zdaje się, iż niedokwas żelaza, którego przy tym sposobie postępowania mierzwa otrzymuje, dla niektórych zasiewów,

